Turkish Studies *Educational Sciences*

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 1545-1564

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22821

ISSN: 2667-5609

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 01.02.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.08.2019

📅 *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (22.03.2019)-Referee 2 (05.07.2019)- Referee 3 (09.04.2019)- Referee 4 (21.05.2019)- Referee 5 (21.05.2019)

This article was checked by iThenticate.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİNE DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKÂ DÜZEYLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ*

*Bilal MACUN** - İlkay ULUTAŞ****

ÖZ

Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocukların duygusal zekâlarını ve öğretmenlerinin duygusal zekâyâ ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada yakınsak karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu ilişkisel tarama modeli, nitel boyutu ise temel nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Nicel veriler “Sullivan Çocuklar için Duygusal Zekâ Ölçeği” ile nitel veriler ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Öğretmenlerin Duygusal Zekâyâ İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu” ile toplanmıştır. Çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ağrı il merkezindeki resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 411 çocuk ile 21 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın nicel sonuçları çocukların duygusal zekâsının cinsiyet, yaş ve aile gelir durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediğini; anne-babanın öğrenim durumuna göre fark gösterdiğini ortaya koymuştur. Araştırmanın nitel kısmından elde edilen sonuçlara göre ise öğretmenlerin duygusal zekâyı ve çocuklarda duygusal zekâ özelliklerine ilişkin farkındalıklarının olduğu, çocukların duygusal zekâsının cinsiyet ve ailenin gelir durumu gibi faktörlerden etkilendiğini ifade ettikleri, aileyi çocukların duygusal zekâsını daha fazla etkileyen faktör olarak gördükleri, bunun için

*Bu çalışma, Prof. Dr. İlkay ULUTAŞ'ın danışmanlığında yürütülen “Okul öncesi çocuklarının duygusal zeka düzeylerinin incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi, E-posta: bilalmacun@gmail.com

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi, E-posta: ilkayulutas@gmail.com

ailelere eğitim verilmesi gerektiğini belirttikleri, duygusal zekâ gelişimini desteklemek için drama etkinliklerine sıklıkla başvurdukları tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, hem okul öncesi dönem çocuklarını, hem de ailelerini ve öğretmenlerini desteklemeyi içeren bütüncül eğitim programlarına olan ihtiyaca dikkat çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal zekâ, Okul öncesi eğitim, Çocuk, Öğretmen, Sosyal-duygusal gelişim, Aile.

EXAMINATION OF THE EMOTIONAL INTELLIGENCE LEVELS OF PRESCHOOL CHILDREN IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES AND EVALUATION OF THEM ACCORDING TO TEACHERS' OPINIONS

ABSTRACT

The research was aimed to investigate the emotional intelligence of 5-6 year old children who were attending to preschool education and teachers' opinions about emotional intelligence. Concurrent mixed-method research design was adopted for the study in which both correlational and the qualitative dimension is the basic qualitative research model. While the quantitative data was collected by "Sullivan Emotional Intelligence Scale for Children", the qualitative data were collected by "Emotional Intelligence Interview Form for the Preschool Teachers". The study group consisted of 411 children and 21 pre-school teachers attending the public preschools in Ağrı during the 2015-2016 academic year. The quantitative results of the study show that children's emotional intelligence does not differ statistically according to gender, age and family income. But there is significant difference on the emotion recognition according to parental education levels. When the results obtained from the qualitative part of the research, it is found that teachers are aware of emotional intelligence and emotional intelligence in children, they stated that childrens' emotional intelligence is influenced by factors such as gender and family's income and they often apply to drama and language activities to support the development of emotional intelligence. The findings from the study highlighted the need for holistic education programs that include supporting both pre-school children and their families and teachers.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and Purpose of the Study

Emotional intelligence can be defined as the ability to recognize, understand, empathize, self-control, regulate moods, control impulses and hope and in brief the power of emotions together with human energy interests and relationships in a way that enables the individual to cope with himself or others (Goleman, 1995; Acar, 2001; Cooper and Sawaf, 2003; Jaeger, 2003; Altılar, 2008; Kılıçarslan, 2010; Baltaş, 2011).

A large part of the responsibility of raising today's children is connected to the school and teachers (Adler, 2016). Developing children's emotional intelligence from an early age; recognizing and understanding emotions and learning how to control and manage their emotions will facilitate their adaptation to society and enable them to become productive and successful individuals (Ulutaş, 2005). In this educational process that will start from an early age, it is important to evaluate educational activities, school-family collaboration and emotional intelligence development that will contribute to emotional intelligence development as both process and result. This will be possible with teachers and families having sufficient knowledge and equipment about emotional intelligence.

The aim of this study is to investigate the emotional intelligence levels of 5-6 years old children who have received preschool education and to evaluate them according to the opinions of preschool teachers. The following questions were sought in the research;

1. Do the emotional intelligence of 5-6 year-old children differ according to variables such as gender, age, educational status of parents and income level of the family?
2. What are the pre-school teachers' opinions about emotional intelligence?
3. What are the characteristics of emotional intelligence in children according to preschool teachers?
4. What are the factors that have impact on the children's emotional intelligence according to teachers?
5. What are the points that pre-school teachers pay attention to in order to strengthen children's emotional intelligence?

Method

In this research, the convergent parallel pattern of the mixed method was used. The screening model was used in the quantitative dimension of the research and the basic qualitative research method was used in the qualitative dimension. . "Short Information Form for Children" and "Sullivan Emotional Intelligence Scale for children" were used in the collection of quantitative data. Qualitative data were used as interview method. The demographics of teachers recorded to "Short Information Form for Teachers" and their opinions about emotional intelligence was taken by "Emotional Intelligence Interview form for the Preschool Teachers".

The population of the study consists of 5-6 years old children enrolled official preschool education institutions affiliated to the Directorate of National Education in the city center of Ağrı and teachers in the 2015-2016 academic year. The research sample was taken on a voluntary basis, it consists of a total of 427 children and 21 teachers. The number of children was reduced to 411 by eliminating the missing or incorrect forms.

The quantitative data of the research were evaluated with statistical program. As a first step of data analyses, the assumption of normality was examined t test and ANOVA test were used in the Independent Samples, which are parametric tests, for the recognition,

understanding, management, total emotional intelligence (Total EI) scores according to the variables. The meaningfulness of the difference $p < .05$ level is tested. In the analysis of qualitative data, content analysis and descriptive analysis were used and frequency (f) and percentage values were given. Teachers' opinions were included in the sampling of the findings. Tables were used in the presentation of the findings.

Findings

It was determined that there was no significant difference between the mean scores of total emotional intelligence and the subscales of recognizing, understanding and managing emotions according to gender and age variables. When the emotional intelligence of the children was examined according to the mother's education level, it was found that there was a significant difference only in the mean scores of emotion recognition. When the emotional intelligence levels of the children included in the study according to the education level of the father, it was found that there was a significant difference in the subscales of emotion recognition and the mean EI scores in favor of fathers with undergraduate and graduate status. It was found that there was no significant difference between family income and children's emotional intelligence.

When the teacher's views were analyzed it was found that teachers identified emotional intelligence as the capacity of the individual to understand his or her own feelings, to manage his or her own feelings, to understand the feelings of others, and to empathize. Teachers also stated that the most important factor affecting children's emotional intelligence development is the family. They expressed that the educational environment also affects the development of emotional intelligence.

The teachers mostly conducted drama activities and Turkish language activities to support the development of children's emotional intelligence and allow them to express themselves. All of the teachers stated that emotional intelligence was affected by child's gender and that girls' emotional intelligence levels were thought higher than boys'. Many of the teachers indicated that the income level of the family also have important impact on the emotional intelligence of children.

Suggestions

This study aimed to assess the emotional intelligence levels of pre-school children and compare them according to views of their teachers. In the light of the results, education programs can be prepared to support the emotional intelligence of children and the studies aimed at strengthening emotional development in schools and at home can be more systematically involved. The awareness of parents and teachers about emotional intelligence can be increased with parent involvement activities, seminars, workshops, etc... In this way, the effectiveness of preschool education might be provided. Next research on the factors affecting the development of emotional intelligence may be done in different provinces with different methods. In this way, more generalizable information can be reached that explain which factors are effective on emotional intelligence. Emotional intelligence training programs can be prepared to support emotional intelligence of

preschool children, teachers and parents, follow-up studies can be conducted on to assess efficiency of these programs.

Keywords: Emotional intelligence, Early childhood education, Child, Teacher, Social emotional development.

Giriş

Duygusal zekânın eğitim ve iş hayatında önemi her geçen gün daha fazla vurgulanmakta, yaşam kalitesi üzerindeki önemine dikkat çekilmektedir. Duygusal zekâ bireyin kendisi ve başkalarıyla başa çıkabilmesini sağlayan duygularını tanıması, anlaması, empati kurabilmesi, kendini kontrol edebilmesi, ruh halini düzenleyebilmesi, dürtülerini kontrol edebilmesi, umut etmesi kısaca duyguların gücünü; insan enerjisi, ilgisi ve ilişkileriyle birlikte etkili bir biçimde kullanma becerileri olarak tanımlanabilir (Goleman, 1995; Acar, 2001; Cooper ve Sawaf, 2003; Jaeger, 2003 Altılar, 2008; Kılıçarslan, 2010; Baltaş, 2011).

Salovey ve Mayer (1990), yaptıkları duygusal zekâ tanımı ile bireyin başarısı için gerekli görülen özellikleri belirlemiştir. Bunlar; duyguları ifade etme, anlama, bağımsızlık, beğenilme, uyum sağlayabilme, sebat, sevecenlik, kendini kontrol etme, nezaket ve kişilerarası problemleri çözebilme becerileridir (Shapiro, 1998). Goleman (1995) ise duygusal zekâ kavramı içerisine duyguların farkında olma, azim, sebat, coşku, özdenetim ve kendi kendini harekete geçirebilme özelliklerini almıştır. Mayer ve Cobb'a (2000) göre bireyin duygularını tanıması, kendisinin ve başkalarının duygularını anlaması, duygularını ifade etmesi, duygularını düzenlemesi ve ortama uygun hale getirmesi duygusal zekâ becerileri olarak sıralanabilir.

Bireyler duygularını en iyi şekilde anlayabiliyor, kullanabiliyor ve istediği sonuçları alabiliyorsa “duygusal zeki” olarak değerlendirilebilmektedir (Yeşilyaprak, 2001). Bu bireyler bir şey yapabilme inancını geliştirebilir, kaygı ve endişe düzeyini azaltarak yüksek kalitede bir hayat sürebilir (Yalnızca Yıldırım, 2015). Duygusal zekâ her yaşta geliştirilebilen, ilerletilebilen, öğrenilebilen ve yaşam boyu gelişme gösterebilen bir özelliğe sahiptir (Goleman, 1995; Shapiro, 1998; Weisinger, 1998; Yeşilyaprak, 2001). Shapiro'ya (1998) göre duygusal becerileri yüksek olan bireyler hayatlarının ilerleyen dönemlerinde bunun faydasını görebilmektedir. Bu beceriyi kazanamamış bir birey ise zihinsel becerileri ne kadar iyi olursa olsun sosyal problemlerle baş etmede güçlükler yaşayabilir (Yamada-Sunew, 2004). Bu nedenle duygusal zekânın erken yıllardan itibaren desteklenmesi bu becerilerin erken ve kalıcı kazanımının sağlanması açısından önemli olmaktadır.

Okul öncesi eğitim, çocukların duygusal zekâsının desteklenmesi ve geliştirilmesi açısından önemli bir süreci içermektedir. Eğitim programları duygusal zekâyı destekleyen bir yaklaşım ile geliştirilmeli ve duygusal etkileşimleri artıracak etkinliklere yer verilmelidir (Ulutaş, 2007). Elias, Arnold ve Hussey'e (2003) göre çocuklara empati, duygularını yönetme, atılganlık, duyarlılık, işbirliği gibi temelde insana değer ve erdem yükleyen becerilerin ve duygu yönetiminin kazandırılması barışçıl, uygar bir birey olmalarında anahtar öğedir (aktaran Tünnüklü, 2004).

Okul Öncesi Çocuklarının Duygusal Zekâsı ve Öğretmen

Çocukların duygusal zekâsının desteklenmesi; kendilerini ve başkalarını tanımaları ve anlamalarını sağlamaktadır. Böylelikle çocuklar kendisine ve çevresine karşı olumlu duygular içinde olabilmekte, karşılaştıkları problemlere karşı uzlaşılı çözüm üretebilmekte, yeni şeyler öğrenmeye daha istekli olabilmekte ve akademik başarılarının da arttığı görülmektedir (Beceren, 2002; Kansu, 2002; Kocayörük, 2004; Erdoğan ve Kenarlı, 2008; Schilling, 2009).

Goleman (1995), diğer öğrenmeler gibi duygusal öğrenmelerin de etkisinin yaşamın sonraki dönemlerinde devam ettiğini belirtmektedir. Dikkatini toplayamayan, güvensiz, öfkeli, yıkıcı, sürekli kederli, kaygılı ve genelde kendini mutsuz hisseden bireyler yaşamlarının ilk yıllarında olumlu

duygusal öğrenmeleri olmayan bireylerdir. Öğretmenlerin duyguların güçlenmesini sağlayacak durumları iyi değerlendirmesi, çocuklara başarı duygusunu tatma fırsatı vermesi, hoş yaşantılar sağlaması, kendisinin de iyi bir model olması çocukların duygusal zekâ gelişimine önemli katkı sağlayacaktır (Erden ve Akman, 2004).

Brackett ve Katulak'a (2006) göre duygularını kontrol edemeyen öğretmenler sınıflarında çocuklara olumsuz duyguları daha çok yansıtmaktadır. Bu nedenle öğretmenin çocukla iletişim, eğitim ortamı, eğitim programının vb. birçok unsurun duygusal zekâyı destekleyen özellikler içermesini sağlaması gerekmektedir (Ulutaş ve Macun, 2016). Elias, Arnold ve Hussey'e (2003) göre çocuklara; empati, duygularını yönetme, atılganlık, duyarlılık, işbirliği gibi temelde insana değer ve erdem yükleyen becerilerin ve duygu yönetiminin öğretilmesi barışçıl, uygar bir birey olmalarında anahtar ögedir (aktaran Türnüklü, 2004).

Öğretmenlerin duygusal zekâyı destekleme sürecinde öncelikle çocuğu tanımaları gerekmektedir. Çocuğun tanınması gereken özellikleri; fizyolojik ve biyolojik gelişimi ile ilgili bilgiler, aile, yakın çevre, yaşadığı çevre, ailenin ekonomik durumu, arkadaş ilişkileri ve benlik algısı olarak sayılabilir (Tagay, 2014). Öğretmenler öğretim etkinliklerini değerlendirmede duygusal zekâ alanına da yer vermelidir. Etkinliklerde duygusal zekâyı destekleyen yöntem ve tekniklerden yararlanılması öğrenmeyi daha zevkli ve kalıcı hale getirdiği gibi disiplin sorunlarını, sosyal ve psikolojik problemleri azaltır. Ayrıca çocukların kendilerini anlayabilen birilerinin var olduğunu bilmeleri hem okulda hem de aile ortamında kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlayacaktır (Ulutaş, 2007).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz çocuklarının yetiştirilme sorumluluğun büyük bir bölümü okula ve öğretmenlere bağlanmıştır (Adler, 2016). Çocukların sonraki yıllarda edinecekleri duygusal beceriler, ilk yıllarda edindiklerinin üzerine oluşur ve duygusal zekâ becerilerini geliştirme fırsatı eğitimin ilk yıllarında ortaya çıkar. Çocukların okulda gösterecekleri başarının belirleyicisi akademik başarıdan çok sosyal ve duygusal gelişim özellikleri olmaktadır. Akademik anlamda başarısız kabul edilen çocukların büyük bir çoğunluğu duygusal zekâ becerilerinde de eksiklik göstermektedir (Goleman, 1995). Bu nedenle okul öncesinden itibaren duygusal zekânın belirlenmesi, etkileyen faöktörlerin ortaya konulması çocukların bireysel özelliklerine uygun olarak duygusal becerilerinin desteklenmesi, eğitim programlarının geliştirilmesi; onların topluma uyumunu kolaylaştırılması, üretken ve başarılı bireyler olmalarının sağlanması bakımından katkı sağlayacaktır (Ulutaş, 2005). Bu doğrultuda araştırmanın amacını okul öncesi eğitimi alan 5-6 yaş çocukların duygusal zekâ düzeylerinin incelenmesi ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi oluşturmuştur. Bu temel amaç doğrultusunda aştırmada şu sorulara cevap aranmıştır;

1. Araştırmaya alınan 5-6 yaş çocukların duygusal zekâları; cinsiyet, yaş, anne ve babanın öğrenim durumu ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarda gözlemledikleri duygusal zekâ özellikleri nelerdir?
4. Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenlerinin çocukların duygusal zekâsını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenlerinin çocukların duygusal zekâsını güçlendirmek için dikkat ettikleri noktalar nelerdir?

Okul öncesi eğitimde duygusal zekâ ile ilgili yapılan ve farklı yöntemlerin birlikte kullanıldığı araştırmaların sınırlı olduğu ayrıca bu araştırmada çocuk ve öğretmen bakış açısının bir arada değerlendirildiği dikkate alındığında araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın çocukların duygusal zekâlarının gelişimini belirlemek veya desteklemek amacıyla yapılacak olan diğer araştırmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmanın; eğitimcilere, çocukların duygusal zekâ özelliklerini belirleme ve takip etmede, duygusal zekâ etkinliklerini planlama, uygulama ve değerlendirmede de yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Okul öncesi çocuklarının duygusal zekâsının incelenmesi ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu araştırmada karma yöntemin yakınsak paralel deseni kullanılmıştır. Yakınsak paralel desenin amacı aynı konu üzerinde farklı fakat birbirini tamamlayıcı veri toplamaktır. Araştırmacı nicel verilerin sonuçlarını nitel bulgularla birbirini tamamlayıcı şekilde karşılaştırmak için bu deseni kullanır. Araştırmacı iki farklı veri kümesi kullanabilir ve elde edilen sonuçlar yorum ve tartışma kısmında sentezlenebilir veya karşılaştırılabilir (Creswell ve Plano Clark, 2015, s.84, 88).

Araştırmanın nicel boyutunda tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2004, s. 77). Fraenkel ve Wallen'e göre (2006) tarama araştırmalarında bir konu ya da olaya ilişkin katılımcı görüşleri, ilgi, beceri ya da tutumları belirlenir ve bu bilgiler daha büyük örneklemelerden alınabilir.

Araştırmanın nitel boyutunda ise temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Temel nitel araştırma yönteminde veriler gözlem, görüşme ya da doküman analizi yoluyla toplanır. Öncelikli amacı anlamın nasıl inşa edildiğini ve insanların anlam dünyalarını belirlemektir (Merriam, 2013).

Verilerin toplanmasında ise görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacıların kendileri için önemli olan amaçlar doğrultusunda sorular sorması ve katılımcıların güdülleri, değerleri, ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda cevaplar vermesiyle gerçekleşen bu süreçte (Glesne, 2015) araştırmacı tarafından önceden hazırlanmış sorular ilgili kişiye sorulur ve yanıtları kaydedilir (Sönmez ve Alacapınar, 2014).

Örneklem

Araştırmanın örneklemi, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Ağrı il Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubundaki 411 çocuk ve 21 öğretmen oluşturmuştur. Örneklem belirlenmesinde ilk olarak Ağrı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi okul öncesi eğitim kurumları tespit edilmiştir. Bu okullar arasından gönüllülük, ulaşılabilirlik ve kontrol edebilirlik gibi özellikleri sağlayabilecek üç okul seçilmiştir. Toplamda 427 çocuk ile çalışılmış olup, eksik ya da hatalı formlar elenerek çocuk sayısı 411'e düşürülmüştür. Araştırmaya alınan çocukların %43.1'i kız, %56.9'u erkek; %63.5'i 5 yaşında, %36.5'i 6 yaşında; annelerin %25.3'ü ilköğretim, %40.1'i ortaöğretim ve %34.5'i lisans ve lisansüstü mezunu; babaların %11.9 ilköğretim, %31.6'i ortaöğretim ve %56.4'i lisans ve lisansüstü mezunudur. Ailelerden %15.1'i 0-2000 TL, %42.1'i 2001-4000 TL, %19.5'i 4001-6000 TL ve %23.4'ü 6001 TL ve üzeri gelire sahiptir. Araştırmaya alınan öğretmenlerin 19'u kadın, 2'si erkek; 3'ü 21-25 yaş, 14'ü 26-30 yaş ve 4'ü 31 yaş ve üzeri; 1'i önlisans, 20'si lisans; 17'si 1-5 yıl, 3'ü 6-10 yıl arası ve 1'i 11 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada çocuklardan veri toplamak için “Çocuklar İçin Kısa Bilgi Formu”, “Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zekâ Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya alınan öğretmenlerin genel özellikleri “Öğretmenler İçin Kısa Bilgi Formu” ile duygusal zekaya ilişkin görüşleri ise “Öğretmenlerin Duygusal Zekâya İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu” ile toplanmıştır.

Çocuklar İçin Kısa Bilgi Formu’nda; çocukların doğum tarihi, cinsiyeti, anne- babasının öğrenim durumu, mesleği ve gelir durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Sullivan-Çocuklar İçin Duygusal Zekâ Ölçeği (S-ÇDZÖ): Sullivan (1999) tarafından geliştirilen ve Ulutaş (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçme aracı, duyguları tanıma, duyguları anlama ve duyguları yönetme gibi duygusal zekâ temel yetilerini temel alarak yüzler, hikayeler, anlama ve yönetme bölümlerinden oluşmaktadır. *Duyguları Tanıma testi*, ‘Yüzler’ bölümünde çeşitli yüz ifadelerini içeren resimler, ‘Hikayeler’ bölümünde ise hikayedeki kahramanın duygularını içeren sorular duygusal semboller ile değerlendirilmektedir. ‘Yüzler’ bölümünde 2 adet örnek resim ve 19 adet test resmi olmak üzere toplam 21 adet resim bulunmaktadır. ‘Hikayeler’ bölümünde 2 adet örnek hikaye ve 5 adet test hikayesi olmak üzere toplam 7 adet hikaye bulunmaktadır. Üçüncü bölümde ‘Anlama’ testi yer almaktadır. *Duyguları Anlama testi*, çocuğun kendisinin ve başkalarının hissettiği duyguları kavrama becerisini ölçmektedir. Bu bölümde 1 adet örnek hikaye, 3 adet test hikayesi ve hikayelere ait sorular yer almaktadır. Kısa hikayeler çocuğa iki bölüm şeklinde anlatılır. Her bölüm sonunda çocuğa hikayedeki karakterin hissettikleri ile ilgili iki soru sorulur ve cevapları ‘evet, bilmiyorum, hayır’ şeklinde forma kaydedilir. Bu bölümde toplam 10 adet soru yer almaktadır. Son bölüm olan *Duyguları Yönetme testi* 1 adet örnek durum, 3 adet test durumundan oluşan toplam 7 soruyu içermektedir. Her durumun sonunda çocuğa sorular sorulmakta, çocuğun cevapları “evet”, “hayır” şeklinde forma kaydedilmektedir.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zekâ Ölçeği, çocukların verdikleri doğru yanıtlara göre değerlendirilmektedir. Doğru cevapların çok olması duygusal zekânın yüksek olduğunu göstermektedir. Çocuk tüm maddelere cevap verdiğinde ölçekten alınabilecek en yüksek puan 41’dir. S-ÇDZÖ’nün birinci bölümü olan “yüzler” testi için alfa değeri .68, “hikayeler” testi için .54, “anlama” testi için .63, “yönetme” testi için .76 ve toplamı için .84 olarak tespit edilmiştir. Ölçekten elde edilen puanların yüksek olması, çocuğun duygusal zekâsının yüksek olduğunu göstermektedir (Ulutaş ve Ömeroğlu, 2007).

Öğretmenler İçin Kısa Bilgi Formu: Öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, mesleki kıdemi vb. ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Öğretmenlerin Çocukların Duygusal Zekâsına İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu: Araştırmanın nitel verilerinin toplanmasında kullanılan bu yarı yapılandırılmış formda alanyazından faydalanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu 10 soruya yer verilmiştir. Bu formda “*Sınıfınızdaki çocuklarda gözlemlediğiniz duygusal zekâ özellikleri nelerdir?, Çocukların duygusal zekâsı sizce hangi faktörlerden etkilenir?, Çocukların cinsiyeti duygusal zekâ gelişimlerini nasıl etkiler?*” vb. sorular yer almaktadır. Okul öncesi eğitim alanında uzman üç araştırmacıdan görüşleri alınarak ve pilot uygulama için 11 okul öncesi öğretmenleriyle görüşülerek soruların anlaşılabilirliği değerlendirilmiş ve dil, anlatım ve soruların içeriği ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılarak forma son şekli verilmiştir.

Verilerin toplanması

Araştırmanın nicel verilerini toplamak için kullanılan ölçme araçları, gerekli izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından 2015-2016 eğitim öğretim yılında araştırmaya dahil edilen okullarda uygulanmıştır. Gönüllülük esasına göre çalışmaya alınan çocuklara “Sullivan Çocuklar İçin Duygusal

Zeka Ölçeği” eğitim ortamından farklı bir ortamda bireysel olarak uygulanmıştır. “Çocuklar için Kişisel Bilgi Formu” öğretmen rehberliğinde ailelere gönderilerek doldurulmuştur.

Araştırmanın nitel verileri ise çalışmaya alınan çocukların öğretmenleri ile ders saatleri dışında görüşme yapılarak “Öğretmenlerin Duygusal Zekaya İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu” ile toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmanın nicel verileri, istatistik programı kullanılarak bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle normallik varsayımı incelenmiştir. Duyguları tanıma, anlama, yönetme, toplam duygusal zekâ basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 arasında değer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bütün puanlar için aritmetik ortalama, mod ve medyan değerlerinin birbirine yakın olduğu, normallik varsayımının karşılandığı görülmüştür. Bu nedenle tanıma, anlama, yönetme, toplam duygusal zeka (toplam DZ) puanlarının değişkenlere göre sıranmasında parametrik testler olan Bağımsız Örneklemelerde t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Farkın anlamlılığı $p < .05$ düzeyinde sınanmıştır.

Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi ve betimsel analiz kullanılmıştır. İçerik analizi yapılırken her bir görüşme metni Ö1, Ö2... şeklinde numaralandırılmış ve sorular ayrı ayrı incelenerek kodlar oluşturulmuştur. Ortaya çıkan kodlarda alanyazın doğrultusunda da düzenlemeler yapılmıştır. Analiz yapan kodlayıcı güvenilirliğini sağlamak için rastgele seçilen altı görüşme formu, bağımsız iki kodlayıcı tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve yeniden analiz edilerek karşılaştırılmıştır. Bu inceleme sonucunda görüş ayrılığı ve görüş birliği incelendiğinde güvenilirlik düzeyinin %94 olduğu görülmüştür. Güvenirlik düzeyinin %70’den yüksek olması değerlendirmenin güvenilir olduğunu ortaya koymuştur (Miles ve Huberman, 2015). Bulgular tablolaştırılarak, frekans (f) değerleri ile açıklanmış ve örnek ifadelere yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırma bulguları; araştırmaya alınan çocukların duygusal zekasına ilişkin bulgular ve okul öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeye ait bulgular olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Araştırmaya alınan çocukların duygusal zekasına ilişkin bulgular

Araştırmaya alınan çocukların duygusal zekası yaş, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, aile gelir durumu gibi değişkenlere göre ayrı ayrı incelenmiştir.

Tablo 1: Çocukların yaşına göre duygusal puan ortalamalarına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Yaş	n	$\bar{X}$	S.S.	sd	t	P
Duyguları tanıma	5	261	19.84	2.45	409	.319	.750
	6	150	19.92	2.50			
Duyguları anlama	5	261	7.77	1.52	409	.020	.984
	6	150	7.77	1.59			
Duyguları yönetme	5	261	4.93	1.48	409	.636	.525
	6	150	5.03	1.55			
Toplam DZ	5	261	32.54	4.13	409	.428	.669
	6	150	32.73	4.44			

* $p < .05$

Tablo 1’de çocukların duyguları tanıma, anlama, yönetme ve toplam DZ puan ortalamaları yaşlarına göre karşılaştırıldığında ortalamaların birbirine yakın olduğu ve gruplar arasındaki farkın

anlamli olmadığı belirlenmiştir ($t_{tanima}(409) = .319$, $p > .05$, $t_{anlama}(409) = .020$, $p > .05$, $t_{yönetme}(409) = .636$, $p > .05$, $t_{toplamDZ}(409) = .428$, $p > .05$).

Tablo 2: Çocukların cinsiyetine göre duygusal zekâ puan ortalamalarına ilişkin bağımsız örneklem t testi sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Duyguları tanıma	Kız	177	19.65	2.53	409	1.564	.119
	Erkek	234	20.03	2.41			
Duyguları anlama	Kız	177	7.87	1.54	409	1.123	.262
	Erkek	234	7.70	1.55			
Duyguları yönetme	Kız	177	4.84	1.52	409	1.508	.132
	Erkek	234	5.07	1.49			
Toplam DZ	Kız	177	32.36	4.25	409	1.025	.306
	Erkek	234	32.79	4.24			

* $p < .05$

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların duyguları tanıma, anlama, yönetme ve toplam duygusal zekâ (toplam DZ) puan ortalamaları cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığında grulararası farkın anlamli olmadığı belirlenmiştir ($t_{tanima}(409) = 1.564$, $p > .05$, $t_{anlama}(409) = 1.123$, $p > .05$, $t_{yönetme}(409) = 1.508$, $p > .05$, $t_{toplamDZ}(409) = 1.025$, $p > .05$).

Tablo 3: Anne öğrenim durumuna göre çocukların duygusal zekâ puan ortalamalarına ilişkin Anova testi sonuçları

	Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S.S	F	Scheffe
Duyguları tanıma	İlköğretim	104	19.44	2.68	3.852*	3>1**, 3>2**
	Ortaöğretim	165	19.77	2.45		
	Lisans ve lisansüstü	142	20.30	2.27		
Duyguları anlama	İlköğretim	104	7.57	1.65	1.396	
	Ortaöğretim	165	7.89	1.44		
	Lisans ve lisansüstü	142	7.78	1.59		
Duyguları yönetme	İlköğretim	104	4.85	1.53	.698	
	Ortaöğretim	165	5.07	1.51		
	Lisans ve lisansüstü	142	4.95	1.48		
Toplam DZ	İlköğretim	104	31.86	4.34	2.386	
	Ortaöğretim	165	32.73	4.05		
	Lisans ve lisansüstü	142	33.02	4.35		

* $p < .05$ **1:ilköğretim, 2:ortaöğretim, 3:lisans ve lisansüstü

Tablo 3’de anne öğrenim durumuna göre sadece duyguları tanıma alt boyut puan ortalamalarında anlamli fark olduğu ($F_{tanima}(408) = 3.852$, $p < .05$); anlama ve yönetme alt boyut ve toplam DZ puan ortalamalarında anlamli fark olmadığı görülmektedir ($F_{anlama}(408) = 1.396$, $p > .05$; $F_{yönetme}(408) = .698$, $p > .05$; $F_{toplamDZ}(408) = 2.386$, $p > .05$). Gruplar arası farkın kaynağını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda anneleri lisans ve lisansüstü mezunu olan çocuklar lehine anlamli fark olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Baba öğrenim durumuna göre çocukların duygusal zekâ puan ortalamalarına ilişkin Anova testi sonuçları

	Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	S.S	F	Scheffe
Duyguları tanıma	İlköğretim	49	18.92	2.71	7.375*	3>1**, 3>2**
	Ortaöğretim	130	19.57	2.60		
	Lisans ve lisansüstü	232	20.24	2.27		
Duyguları anlama	İlköğretim	49	7.41	1.76	2.717	
	Ortaöğretim	130	7.65	1.52		
	Lisans ve lisansüstü	232	7.91	1.50		
Duyguları yönetme	İlköğretim	49	4.61	1.49	1.588	
	Ortaöğretim	130	5.04	1.52		
	Lisans ve lisansüstü	232	5.01	1.50		
Toplam DZ	İlköğretim	49	30.94	4.47	6.359*	3>1**
	Ortaöğretim	130	32.25	4.06		
	Lisans ve lisansüstü	232	33.16	4.20		

*p<.05 **1:ilköğretim, 2:ortaöğretim, 3:lisans ve lisansüstü

Tablo 4'te baba öğrenim durumuna göre çocukların duyguları tanıma ve toplam DZ puan ortalamalarında anlamlı fark olduğu ($F_{\text{tanıma}}$ (408)=7.375, ($p<.05$); F_{toplamDZ} (408)=6.359, ($p<.05$); duyguları anlama ve yönetme alt boyut puan ortalamalarında ise anlamlı fark olmadığı (F_{anlama} (408)=2.717, ($p>.05$); $F_{\text{yönetme}}$ (408)=1.588, ($p>.05$) görülmektedir. Gruplar arası farkın babaları lisans ve lisansüstü mezunu olan çocuklar lehine olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Aile gelir durumuna göre çocukların duygusal zekâ puan ortalamalarına ilişkin anova testi sonuçları

	Gelir Durumu	n	$\bar{X}$	S.S	F
Duyguları tanıma	0-2000 TL	62	19.74	3.37	2.192
	2001-4000 TL	173	19.63	2.49	
	4001-6000 TL	80	19.82	2.19	
	6001 TL ve üzeri	96	20.42	2.57	
Duyguları anlama	0-2000 TL	62	7.92	1.89	.253
	2001-4000 TL	173	7.72	1.51	
	4001-6000 TL	80	7.79	1.52	
	6001 TL ve üzeri	96	7.75	1.53	
Duyguları yönetme	0-2000 TL	62	5.09	5.00	.026
	2001-4000 TL	173	5.05	4.98	
	4001-6000 TL	80	4.82	4.94	
	6001 TL ve üzeri	96	5.06	4.96	
Toplam DZ	0-2000 TL	62	32.16	32.66	.700
	2001-4000 TL	173	33.13	33.11	

*p<.05

Tablo 5'e göre çocukların duyguları tanıma, anlama, yönetme alt boyut ve toplam DZ puan ortalamalarında ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{\text{tanıma}}$ (407)=2.192, ($p>.05$); F_{anlama} (407)=.253, ($p>.05$); $F_{\text{yönetme}}$ (407)=.026, ($p>.05$); F_{toplamDZ} (407)=.700, ($p>.05$)).

Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeye ait bulgular

Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenleriyle *Çocukların Duygusal Zekâsına İlişkin Görüş ve Uygulamalarını Belirleme Formu* ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgular; duygusal zekâ kavramına ilişkin görüşler, çocuklarda duygusal zekâ özellikleri, çocukların cinsiyetinin duygusal zekâlarına etkisi, ailenin gelir durumunun çocukların duygusal zekâ gelişimine etkisi, çocukların duygusal zekâ gelişimini etkileyen faktörler ve duygusal zekânın güçlendirilmesi için

yapılması gerekenler ve çocukların duygusal zekâsını güçlendirmek amacıyla öğretmenlerin dikkat ettikleri noktalar şeklinde tablolar halinde açıklanmış ve ifade örneklerine yer verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlere göre duygusal zekâ kavramının içeriği

Duygusal zekâ kavramının içeriği	Öğretmen	f
Kendi duygularını anlama kapasitesi	1, 3, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 15, 18, 20	11
Kendi duygularını yönetebilme	4, 5, 6, 9, 10, 12, 15, 18, 21	9
Başkalarının duygularını anlama kapasitesi	1, 3, 4, 5, 12, 15, 20	7
Empati kurma	11, 13, 16, 18	4
İlişkileri yönetebilme	4, 6, 8	3
Başkalarının duygularını yönetebilme	5, 15	2
Bireyin kendi duygularını kontrol edebilmesi	14, 16	2
Bireyin zor durumlara, olaylara verdiği duygusal tepkiler	17, 19	2

Tablo 6 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâyı kendi duygularını anlama kapasitesi (f=11), kendi duygularını yönetebilme (f=9), başkalarının duygularını anlama kapasitesi (f=7) ve empati kurma (f=4) cevaplarını sıklıkla tercih ettikleri; ilişkileri yönetebilme (f=3), başkalarının duygularını yönetebilme (f=2), bireyin kendi duygularını kontrol edebilmesi (f=2), bireyin zor durumlara ve olaylara verdiği duygusal tepkiler (f=2) cevaplarının ise sınırlı şekilde dile getirildiği görülmektedir. Çalışmaya katılan Ö₁ kodlu öğretmen duygusal zekâyı; “Bir insanın kendine veya başkalarına ait duyguları anlama kapasitesidir. Zekâ türlerini ayırırken eğitim bilimleri derslerinden duydum.”, şeklinde açıklarken, Ö₁₀ kodlu öğretmen “İnsanın duygularıyla harekete geçebilmesi, davranışlara yön vermesi.”, Ö₁₆ kodlu öğretmen “Duygularıyla hareket edebilme, empati kurabilme, bir olay karşısında kendini düşündüğü kadar karşısındakini de düşünebilme becerisi.” ve Ö₁₈ kodlu öğretmen “Empati kurma yeteneği, iç dünyasını anlayarak içinde bulunduğu stresi azaltarak duyguları yönetebilme, zorlukların üstesinden gelebilme yeteneği sağlayabilme dürtüsü.” şeklinde açıklamıştır.

Tablo 7: Öğretmenlere göre çocuklarda duygusal zekâ özellikleri

Çocuklarda Duygusal Zekâ Özellikleri	Öğretmen	f
Empati kurma	1, 5, 11, 13, 14, 16, 17, 18	8
Kendini tanıma	11, 12, 13, 14, 19	5
Duygularını kontrol etme	11, 12, 13, 14, 15	5
Kendiliğinden güdülenme	8, 9, 12, 17	4
Kendi duygularını anlama	3, 6, 19	3
Karşısındakinin duygularını anlama	6, 15	2
Başkalarının duygularının farkında olma	3	1
Başkalarının hakkına saygı duyabilme	16	1

Tablo 7 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin verdikleri cevaplarda duygusal zekâ özellikleri olarak sıklıkla çocukların empati kurma (f=8), kendini tanıma (f=5), duygularını kontrol etme (f=5) ve kendiliğinden güdülenme özelliklerini (f=4); kendi duygularını anlama (f=3), karşısındakinin duygularını anlama (f=2), başkalarının duygularının farkında olma (f=1), başkalarının hakkına saygı duyabilmeyi (f=1) sınırlı şekilde ifade ettiği görülmektedir. Çocukların duygusal zekâ özellikleri ile ilgili olarak Ö₁₁ kodlu öğretmen, “Kendini tanıma, duygularını kontrol etme ve başkalarının duygularını paylaşma”, Ö₁₄ kodlu öğretmen “Kendini tanıma, duygularını kontrol etme, empati kurma gibi özellikleri.” ve Ö₁₇ kodlu öğretmen “İletişim yeteneği, empati kurma, yenilgi ve galibiyetlerde verdikleri tepkiler ve bunları karşılaması”nı duygusal zekâ özellikleri olarak belirtmişlerdir.

Tablo 8: Çocukların cinsiyetinin duygusal zekâ becerileri üzerindeki etkisi ile ilgili öğretmen görüşleri

Çocukların cinsiyetinin duygusal zekâ becerileri üzerindeki etkisi	Öğretmen	f
Kız çocuklarının duygusal zekâ düzeyi daha yüksek	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 14, 17	10
Erkek çocukları duyguları konusunda daha çekimser	3, 6	2
Erkek çocukları problemlere hem duygularını hem mantıklarını kullanarak çözüm buluyor.	5, 9	2
Her iki cinsiyetinde yansıtması gereken özellikler var	15, 19	2
Cinsiyet ayrımcılığı duygusal zekâ gelişimini etkilemekte	13	1

Tablo 8’de öğretmenlerin cinsiyetin çocukların duygusal zekâsı üzerindeki etkisi ile ilgili görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin kız çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin daha yüksek (f=10) olduğunu belirttikleri görülmüştür. Ayrıca erkek çocuklarının duygularını ifade etmede daha çekimser davrandıklarını (f=2), problemlere hem duygu hem de mantıklarını kullanarak çözüm bulduklarını (f=2), her iki cinsiyetin de yansıtması gereken özellikler olduğunu (f=2) ve cinsiyet ayrımcılığının duygusal zekâ gelişimini etkilediğini (f=1) belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan Ö₃ kodlu öğretmen, “*Erkek çocukları bazı sebeplerden dolayı (çevre vb.) duygular konusunda ketumlar. Kız çocukları bu konuda daha rahat olduklarından bu da onların duygusal zekâ gelişimini olumlu etkiliyor.*”, Ö₅ kodlu öğretmen, “*Kızlar yapısı itibariyle daha duygusal. Erkekler ise daha sert, daha düz mantık.*”, Ö₁₃ kodlu öğretmen, “*Cinsiyet ayrımcılığı çocuğa yönelik tutum ve davranışlarının baskı altına alabiliyor. Böylece psikolojik sorunlara yol açabiliyor. Özellikle erkeklerde öfke ve şiddet davranışı artış gösteriyor.*” ve Ö₁₄ kodlu öğretmen, “*Kesinlikle etkiler. Kız çocukları okul öncesi çağında erkeklerden daha aktif ve sosyal oldukları için duygusal zekâ gelişiminden etkilenir.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin ailenin gelir durumunun çocukların duygusal zekâ gelişimine etkisi ile ilgili görüşleri

Ailenin gelir durumunun çocukların duygusal zekâ gelişimine etkisi	Öğretmen	f
Gelir durumunun yüksek olması olumlu etkiler.	1, 2, 9, 11, 13, 14, 17, 21	8
Gelir durumu çocuk için kullanılıyorsa fark yaratır.	7, 11, 16, 18, 20	5
Gelir durumu iyi olanlar zengin uyarıcıya sahip olurlar.	4, 13, 15	3

Tablo 9’da öğretmenler ailenin gelir durumunun yüksek olmasının çocukların duygusal zekâ gelişimini olumlu etkileyeceğini (f=8), çocuk için kullanılıyorsa fark yaratabileceğini (f=5), gelir durumu iyi olan çocukların zengin uyarıcıya sahip olacağını (f=5) belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan Ö₁ kodlu öğretmen, “*Gelir durumu iyi olan ailelerin çocukları özgüveni yüksek, her sosyal ortama uyum sağlayan, kendini doğru ifade edebilen bireylerdir.*”, Ö₄ kodlu öğretmen, “*Duygusal zekâ doğuştan gelmiyor. İki yaşından itibaren kazanılıyor. Anne ve babanın çocuklarına zaman ayırması lazım. Çocuğunu dinlemek, onunla sanat etkinlikleri yapmak vb. anne baba ilgilenmeli. Bu da ailenin gelir durumu ile ilgili kısmen. Ancak ailenin eğitimi daha önemlidir.*” ve Ö₁₃ kodlu öğretmen, “*Maddi durum çocuğun tüm gelişim alanlarını etkiliyor. Maddi durumu üst düzeyde olanlar daha çok uyarıcıya maruz kalırken düşük olanlar daha az uyarıcıyla karşı karşıya kalabiliyorlar. Çocuk ne kadar çok şeyle karşı karşıya kalırsa kendini o kadar özgüvenli hisseder.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Tablo 10: Öğretmenlerin çocukların duygusal zekâ gelişimini etkileyen faktörler ve duygusal zekânın güçlendirilmesi için yapılması gerekenler ile ilgili görüşleri

	Cevaplar	Öğretmen	f
	Aile	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 21	17
Duygusal zekâyı etkileyen faktörler	Eğitim ortamı	6, 7, 8, 13, 17, 21	6
	Akran	13, 14, 19	3
	Mizaç	12, 17	2
	Yaşantı	9	1
	Teknoloji	9	1
	Aileye eğitim verilmeli	3, 5, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 19, 21	10
	Olumsuz ortamdan uzaklaştırılabilir	6, 11, 12, 13, 14	5
	Çocuğun duygusal zekâsı desteklenebilir	5, 9, 10	3
Duygusal zekânın güçlendirilmesi için yapılması gerekenler	Çocuklara kendini ifade edecek ortamlar yaratılmalı	1, 6	2
	Ayrıca okul öncesinde duygusal zekâ kavramı oluşturup, eğitimleri verilmeli	2, 17	2
	Eğitimde fırsat eşitliği sunulmalı	18	1
	Toplum destekli eğitimler verilmeli	2	1

Tablo 10 incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâyı etkileyen faktörlere verdikleri cevaplarda aile (f=17), eğitim ortamı (f=6), akran (f=3), mizaç (f=2), yaşantı ve teknoloji (f=1) şeklinde ifade ettikleri; öğretmenlerin duygusal zekânın güçlendirilmesi için yapılması gerekenlerin aileye eğitim verilmeli (f=10), olumsuz ortamdan uzaklaştırma (f=5), çocuğun duygusal zekâsını güçlendirme (f=3), çocuklara kendilerini ifade edecek ortamlar yaratılmalı (f=2), okul öncesi dönemde duygusal zekâ kavramı oluşturulup eğitimleri verilmeli (f=2), eğitimde fırsat eşitliği sunulmalı (f=1) ve toplum destekli eğitimler verilmeli şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Çalışmaya katılan Ö₂ kodlu öğretmen, “*Ailenin ve yaşadığı toplumun yaşayış şekillerinden etkilenir. Ayrıca sosyo-ekonomik yapı büyük önem taşır. Toplum destekli eğitimler verilmelidir. Ayrıca okul öncesi eğitimde kavramsallaştırılıp eğitimleri verilmesi lazım.*”, Ö₆ kodlu öğretmen “*Toplumdan, çevreden, aileden, okuldan, kısacası her şeyden etkilenebilir. Çocukların duygularına, görüşlerine saygı duyulabilir. Olumsuz duyguların düzeltilmesi için konuşmalar yapılabilir.*” ve Ö₁₂ kodlu öğretmen, “*Kalıtım, ailelerin çocuklarının duygusal tepkilerine yaklaşımı, duyguların olduğu gibi kabullenebilmesi, çevre.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 11: Öğretmenlerin çocukların duygusal zekâsını güçlendirmek amacıyla dikkat ettikleri noktalar ile ilgili görüşleri

Çocukların duygusal zekâsını güçlendirmek amacıyla dikkat edilen noktalar	Öğretmen	f
Drama etkinliklerine daha fazla yer verme	2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 18, 19	9
Türkçe-dil etkinliklerine daha fazla yer verme	2, 3, 4, 5, 9, 20	6
Müzik etkinliklerinden yararlanma	2, 5, 18	3
Kendilerini ifade edebilmelerini fırsat verme	17, 18, 19	3
Oyun etkinliklerinden yararlanma	15, 19	2
Empati kurmaya yönlendirme	10, 11	2
Yaratıcılıklarını ve problem çözme becerilerini destekleme	1, 12	2
Neden-sonuç ilişkisi kurdurma	5	1
Bireysel etkinlik planları oluşturma	21	1
Eğitim ortamını duygusal farkındalığı artıracak şekilde düzenleme	7	1
Model olma	6	1

Tablo 11’e göre öğretmenlerin çocukların duygusal zekâlarını desteklemek amacıyla drama (f=9), Türkçe dil (f=6) ve müzik (f=3) etkinliklerini daha fazla tercih ettikleri, kendilerini ifade edebilmelerine (f=3) imkan tanıdıklarına dair cevaplar verdiği görülmektedir. Ayrıca öğretmenler

empati kurmaya yönlendirme (f=2), oyun etkinlikleri (f=2), yaratıcılıklarını ve problem çözme becerilerini destekleme (f=2), bireysel etkinlik planları oluşturma (f=1), eğitim ortamını duygusal farkındalığı artıracak şekilde düzenleme (f=1), model olma (f=1) ve neden-sonuç ilişkisi kurma (f=1) ile çocukların duygusal zekâ gelişimini desteklemeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan Ö₄ kodlu öğretmen, *“Hikayeli oyunlar, dramatizasyon, doğaçlama vb. fazla yer veriyorum. Çünkü yeni kelimeler öğrenirler. Hislerini nasıl ifade edebileceklerini öğrenirler hikayeli etkinlikler ile.”*, Ö₉ kodlu öğretmen, *“Birbirlerini dinleme, anlama, empati kurma etkinliklerinde gün içindeki etkinliklerimde yer veriyorum. Kazanım değerlendirme ve gelişim gözlem formlarıyla anlıyorum. Bunun içinde çocukları iyice gözlemlemek gerekli.”* ve Ö₂₀ kodlu öğretmen, *“Empati yapıyorlarsa bu benim için yeterli bir ölçüt.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, okul öncesi çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada çocuklardan nicel, öğretmenlerden ise nitel yöntemlerle veri elde edilmiştir. Çocukların duygusal zekâsı yaş, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu ve aile gelir durumuna göre incelenmiştir. Çocukların yaşına göre duyguları tanıma, anlama, yönetme ve toplam duygusal zekâ puan ortalamalarının anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Akaydın ve Akduman (2016), çocukların duygusal zekâlarının yaşa göre anlamlı fark göstermediğini, Özyürek (2017) ise yönetme becerisinde yaşa göre anlamlı fark olduğunu tespit etmiştir. Tenenbaum, Visscher, Pons ve Harris (2004), 8-11 yaş grubu çocukların duyguları anlama puanlarının 4-7 yaş grubu çocuklardan yüksek olduğunu ve duyguların dışsal sebeplerini daha iyi algıladıklarını belirlemişlerdir. Bu sonuçlardan hareketle çocukların duygusal zekâlarındaki farklılaşmanın ilerleyen yaşlarda belirginleştiği ancak çalışmada çocukların yaş aralığının birbirine yakın olması nedeniyle farkın anlamlı olmadığı söylenebilir. Duygusal zekâ gelişimini etkileyen faktörler ile ilgili araştırmalar farklı illerde yapılabilir. Bu sayede hangi faktörlerin duygusal zekâ gelişimi üzerinde etkili olduğu konusunda daha genellenebilir bilgilere ulaşılabilir.

Çocukların cinsiyetlerine göre duyguları tanıma, anlama, yönetme ve toplam duygusal zekâ puan ortalamalarının anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda da okul öncesi dönem çocuklarında duygusal zekânın cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Arı ve Seçer (Şahin), 2004; Ulutaş, 2005; Karayılmaz, 2008; Kale-Karaaslan, 2012; Akaydın, 2015; Özyürek, 2017; Şen, 2017). Ancak Akaydın ve Akduman (2016) ve Ghani (2016) ise çocukların duygusal zekâ düzeyinin kız çocukları lehine anlamlı fark gösterdiğini tespit etmiştir. Bu sonuç kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme tarzı ve aldığı eğitimin duygusal zekâ becerileri üzerinde etkili olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Öğretmenlerden elde edilen nitel verilere göre ise öğretmenlerin tamamı çocukların duygusal zekâsının cinsiyete göre fark gösterdiğini ve kız çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin kız çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmeleri toplumda kız çocuklarının erkek çocuklarından daha duygusal olduğu algısıyla ilişkili olabilir. Ancak çocukların duygusal zekâlarında cinsiyetin etkisinin çocukların yaşı, gelişimi, aldıkları eğitim, ebeveyn tutumları, kültür vb. ile birlikte değerlendirilmesi daha genellenebilir sonuç sağlayabilir. Cinsiyet ve duygulara yönelik genel bakışın değişmesi için televizyon, sosyal medya vb. araçlar yoluyla duyguların cinsiyetinin olmadığına ilişkin toplumsal farkındalık oluşturulabilir.

Anne öğrenim durumuna göre çocukların duygusal zekâları incelendiğinde sadece duyguları tanıma puan ortalamalarında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bazı araştırmalarda da bu bulguyu destekleyen sonuçlar olduğu belirlenmiştir (Durmuşoğlu Saltalı ve Aslan, 2011; Kale Karaaslan, 2012; Akaydın, 2015; Uyar Kurt, 2016; Şen, 2017). Kuntay ve Ahtam (2004), yüksek eğitilmiş annelerin çocuklarıyla iletişimde daha gelişmiş bir dil kullandıklarını, düşük eğitilmiş annelerin ise çocuklarıyla daha basit ve tekrarlayan bir dil kullandıklarını belirtmektedir. Bu doğrultuda anne

öğrenim düzeyinin çocukla iletişim veya ebeveynlik yaklaşımlarını da etkilemesi nedeniyle çocukların duyguları tanıma becerilerinde etkili olabileceği düşünülebilir.

Çocukların duygusal zekâ düzeyleri babanın öğrenim durumuna göre incelendiğinde ise duyguları tanıma alt boyutları ile toplam DZ puan ortalamalarında öğrenim durumu lisans ve lisansüstü olan babalar lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Kale Karaarslan (2012) ise duyguları tanıma ve duyguları ifade etmede babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı fark olduğunu belirlemiştir. Yurdakavuştu (2012) ve Şen (2017) de araştırmalarında çocukların duygusal zekâ düzeylerinde baba öğrenim durumuna göre anlamlı fark olduğunu tespit etmiştir. Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2011), babaların öğrenim düzeyi arttıkça çocukların duygusal beceri puan ortalamalarının da arttığına dikkat çekmiştir. Çalışma, babaların öğrenim düzeyinin çocukların duyguları tanımalarına anneler kadar etki yaptığını hatta duygusal zekâ düzeylerini daha da artırdığını ortaya koymaktadır. Öğrenim süreci bireyin iletişim, davranış ve problem çözme becerilerinin güçlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenim düzeyi anne babaların bilinç düzeyini artırarak çocuklarıyla daha nitelikli bir şekilde ilgilenebilmelerine olanak tanıyabilir. Öğrenimle kendini güçlendiren anne babalar çocuklarına pozitif bir aile ortamı sağlayarak çocuklarını duygularını açık bir şekilde ifade edebilmeleri için cesaretlendirebilir (Stoica ve Roco, 2012).

Ailenin gelir durumuna göre çocukların duyguları tanıma, anlama, yönetme alt boyutları ile toplam DZ puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Stoica ve Roco (2012), çocuklara pozitif aile ortamının sağlanmasının empatik beceri ve kapasitesini geliştirdiğini belirlemiştir. Çalışmada ailenin gelir durumuna göre puanlarda anlamlı fark olmayışı ailenin kazancından çok çocukla geçirdiği zamanın kalitesinin ve imkânlarını çocuğunu desteklemek için kullanmasının daha önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırmaya alınan okul öncesi öğretmenleri ise ailenin gelir durumunun çocukların duygusal zekâsını etkilediğini belirtmişlerdir. Ailenin gelir durumu çocuklara sunulan imkanları belirleyici olmakla birlikte, çocukların duygusal zekâlarında maddi koşullardan çok iletişim, etkileşim vb. belirleyici olabilmektedir (Macun, 2017). Çocukların duygusal zekâ becerileri hakkında ebeveynlerinden görüş alınabilir. Çocukların duygusal zekâsı ebeveynlik tutumları, kültür, gelişim vb. doğrultusunda boylamsal çalışmalar ile daha kapsamlı olarak incelenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre duygusal zekâ; bireyin kendi duygularını anlama kapasitesi, kendi duygularını yönetebilme, başkalarının duygularını anlama kapasitesi ve empati olarak ifade edilmiştir. Mayer ve Salovey (1997) ve Goleman'ın (1995) duygusal zekâ tanımları göz önünde bulundurulduğunda duygularını anlama, duygularını yönetebilme, başkalarının duygularını anlama ve empati kurma, ilişkileri yönetebilme gibi görüşler belirten okul öncesi öğretmenlerinin duygusal zekâ kavramı ile ilgili genel olarak isabetli görüşlere sahip olduğu söylenebilir. Öğretmenler, çocuklarda gözlemledikleri empati kurma, kendini tanıma, duygularını kontrol etme ve kendiliğinden güdülenme özelliklerini ise duygusal zekâ özelliği olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ifade ettikleri bu özellikler araştırmacılar tarafından belirlenen duygusal zekâ özellikleri arasında yer alan özelliklerdir (Salovey ve Mayer, 1990; Goleman, 1995). Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin duygusal zekâya yönelik farkındalıklarının olduğu söylenebilir. Ülkemizde son yıllarda duygusal zekâ ile ilgili yazılı veya görsel medyada yayınlara ulaşmak mümkün olabilmektedir. Bu durumun öğretmenlerin farkındalıklarını artırdığı düşünülebilir. Poulou (2017), öğretmenlerin duygusal zekâ algılarının çocukların duygusal becerilerini önemli ölçüde etkilediğini tespit etmiştir. Bu nedenle öğretmenlerin duygusal zekâ farkındalıkları ve algıları önemli olabilmektedir. Hatta araştırmada çocukların aldıkları duygusal zekâ puan ortalamalarının yüksek çıkmasının da bu görüş ile ilişkilendirilebilir.

Çalışmada öğretmenler çocukların duygusal zekâ gelişimini en çok etkileyen faktörün aile olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca eğitim ortamının da duygusal zekâ gelişimini etkilediğini; çocukların duygusal zekâ gelişimi için ailelere eğitim verilebileceğini, çocukların olumsuz

ortamlardan uzaklaştırılabileceğini ve çocuğun bilgilendirilip bilinçlendirilebileceğini belirtmişlerdir. Alegre (2012) de ebeveynlerin çocukla birlikte geçirdiği süre ve bu sürenin kalitesinin çocuğun duygusal zekâ gelişimi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle okulda verilen eğitimin aile ile de desteklenmesi önemli olmaktadır. Çalışmanın nicel kısmında elde edilen bulgulara anne babanın öğrenim durumunun çocukların duygusal zekâlarında fark oluşturması ve öğretmenlerden elde edilen verilerde ailenin en sık dile getirilen etken olması bulguların birbirini desteklediğine ve ailenin çocukların duygusal zekâsı üzerinde etkisine işaret etmektedir. Eğitim ve öğrenme yaşam boyu sürdüğünde birey kendini gerçekleştirebilmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitimde aile katılım çalışmaları ile ebeveynlerin gerek kendilerinin gerekse çocuklarının duygusal Zekaları hakkında bilgilendirilmeleri farkındalıklarını artırmalarına katkıda bulunacaktır. Aile katılım çalışmalarına sadece annelerin değil özellikle bababaların, hatta çocuğun üzerinde etkisi olan diğer aile üyelerinin de dahil edilmesi eğitimin okul ve ailede bütünleştirilmesini sağlayabilecektir.

Araştırmaya katılan öğretmenler çocukların duygusal zekâ gelişimini desteklemek amacıyla çoğunlukla drama, Türkçe dil ve müzik etkinlikleri yapmaya ve çocukların kendilerini ifade edebilmelerine imkan tanımaya dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Drama ve Türkçe dil etkinliklerinin çeşitli problemlere dayalı kurguları içerdiği düşünüldüğünde çocukların kendini ve başkalarını tanımaları, özyönetim stratejileri geliştirmeleri için faydalı olabileceği söylenebilir. Ayrıca bu tür etkinlikler ile çocukların duygularını ve düşüncelerini ifade edecek imkanlar ve yollar bulmaları duygusal olarak rahatlamalarını sağlamakta, mutluluk ve iyi olma düzeylerini artırabilmektedir. Okul öncesi öğretmenin çocukla iletişime açık olması, onu dinlemesi, resim, müzik, drama gibi farklı ifade yollarını kullanması çocuğun kendini ifade etme becerilerini güçlendirebilmektedir. Çocukların gelişimleri, yaşantıları ve ihtiyaçları doğrultusunda öz ifadeyi destekleyen etkinlikler planlanarak sosyal-duygusal kazanımların gerçekleşmesi sağlanabilir (Ulutaş ve Macun, 2016). Öğretmenlerin duygusal zekâ farkındalıklarının sistematik eğitimlerle desteklenmesi hem okul öncesi eğitimde kalitenin sürdürülmesi hem de eğitimde duygusal zekanın bütünleştirilmesi bakımından yararlı olacaktır. Öğretmenler için duygusal zekâ seminerleri, atölye çalışmaları, çalıştaylar vb. düzenlenerek farkındalıkları artırılabilir. Hem öğretmen adayları hem de öğretmenler ile duygusal zekâ gelişimine yönelik görüş ve uygulama örnekleri ile ilgili araştırmalar yapılarak eğitim ve meslek hayatının duygusal zekâyı algılamaya üzerindeki etkileri incelenebilir. Çocukların duygusal zekâlarını desteklemeye yönelik eğitim programları hazırlanarak, okullarda ve evde duygusal gelişimin güçlendirilmesine yönelik çalışmalara daha fazla ve sistematik olarak yer verilebilir. Erken yaşlardan itibaren başlayacak bu eğitim sürecinde duygusal zekâ gelişimine katkı sağlayacak eğitim etkinlikleri, okul aile işbirliği, duygusal zekâ gelişiminin hem süreç hem de sonuç olarak değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu da öğretmenlerin ve ailelerin duygusal zekâ ile ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olması ve birlikte çalışması ile mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. T. (2001). *Duygusal zekâ yeteneklerinin göreve yönelik ve insana yönelik liderlik davranışları ile ilişkisi: Banka şube müdürleri üzerine bir alan araştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Adler, A. (2016). *Çocuk eğitimi*. (K. Şıpal, Çev.). Ankara: Say.
- Akaydın, D. & Akduman, G. G. (2016). 6 yaş grubu çocukların duygusal zekâ düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1353-1360.
- Akaydın, D. (2015). *6 yaş grubu çocukların duygusal zekâları ile annelerinin mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Alegre, A. (2012). The relation between the time mothers and children spent together and the children's trait emotional intelligence. *Child Youth Care Forum*, 41, 493-508.
- Altılar, N. (2008). *Duygusal zekâ*. (1. Basım). İstanbul: Nişantaşı Kitap.
- Arı, R. & Seçer (Şahin), Z. (2004). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygusal yüz ifadeleri tanıma becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 67-84.
- Baltaş, Z. (2011). *İnsanın dünyasına aydınlatan ve işine yansıyan ışık duygusal zekâ*. (4. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Becerren, E. (2002). *Duygusal zekânın geliştirilmesi için öneriler*. *Personal Excellence*, 32, 3-4.
- Brackett, M. A., & Katulak, N. A. (2006). Emotional intelligence in the classroom: Skill-based training for teachers and students. *Applying emotional intelligence: A practitioner's guide*, 1-27.
- Cooper, R. K. & Sawaf, A. (2003). *Liderlikte duygusal zekâ* (Z. B. Ayman, B. Sancar, Çev.). İstanbul: Sistem.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi* (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. & Arslan, E. (2011). An investigation of emotional skills of sixyear-old children attending nursery school according to some variables. *Educational Research and Reviews*, 6(7), 536-541.
- Elias, J. M., Arnold, H. & Hussey, S. H. (2003). EQ, IQ, and effective learning and citizenship. M. J. Elias, H. Arnold, & C. S. Hussey (Ed.). *EQ + IQ= best leadership practices for caring and succesful schools* in(pp.3-10). Thousand Oaks: Corvin Pres, Ine.
- Erden, M. & Akman, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (13. Baskı). İstanbul: Arkadaş.
- Erdoğan, M. Y. & Kenarlı, E. (2008). Duygusal zekâ ile akademik başarı arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 178, 297-310.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Ghani, W. (2016). Emotional intelligence among kindergarten gifted children, Irbid-Jordan. *International Journal of Education and Social Science*, 3(12), 17-28.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy & P. Yalçınoglu, Çev. Ed.). Ankara: Anı.
- Goleman, D. P. (1995). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ for character, health and lifelong achievement*. Bantam.
- Jaeger, A. J. (2003). Job competencies and the curriculum: An inquiry into emotional intelligence in graduate Professional education. *Research in Higher Education*. 44(6), 615-639.
- Kale Karaarslan, Ü. (2012). *Okul öncesi eğitimin ve diğer değişkenlerin ilköğretim 1. Sınıf öğrencilerinin duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kansu, N. (2002). Erken çocuklukta duygusal zekâ. *Personal Excellence*, 38. <http://www.dzcocukkulubu.org/modules.php?name=News&file=article&sid=39>
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Karayılmaz, A. (2008). *Anasınıfına devam eden çocukların duygusal zekâ ve sosyal becerileri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıçarslan, F. (2010). *10 adımda duygusal zekâ*. (2. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kocayörük, A. (2004). *Duygusal zekâ eğitiminde drama etkinlikleri*. (1. Baskı). Ankara: Nobel.
- Küntay, A. & Ahtam, B. (2004). Annelerin çocuklarıyla geçmiş hakkındaki konuşmalarının anne eğitim düzeyi ile ilişkisi. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 19, 19-31.
- Macun, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarının duygusal zekâ düzeylerinin incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mayer, J. D. & Cobb, C. D. (2000). Educational policy on emotional intelligence: Does it make sense? *Educational Psychology Review*, 12(2), 163-183.
- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.) *Emotional development and emotional intelligence*, in (pp. 3-31). New York: Basic.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. Edt. S. Turan). Nobel.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. (Çev. S. Akbababa Al-tun ve A. Ersoy). Ankara: Pegem Akademi.
- Özyürek, A. (2017). Okul öncesi çocukların duyguları tanıma ile duyguları yönetme ve arkadaşlık becerileri arasındaki ilişki. *Akademik Bakış Dergisi*, 59, 128-140.
- Poulou, M. (2017). The relation of teachers emotional intelligence and students social skills to students emotional and behavioral difficulties: A study of preschool teachers perceptions. *Early Education and Development*, 1-15.
- Salovey, P. & Mayer, J.D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-211.
- Schilling, D. (2009). *Duygusal zekâ beceri eğitimi uygulamaya yönelik pratik bir model ve 50 aktivite*. (F. T. Karahan, B. M. Yalçın, M. Yılmaz ve M. E. Sardoğan, Çev.). Ankara: Maya.
- Shapiro, L. E. (1998). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek*. (Ü. Kartal, Çev.). İstanbul: Varlık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Stoica, M. A. & Roco, M. (2012). The role of the emotional intelligence in kindergarden children's development. *Social and Behavioral Sciences*, 78, 150-154.
- Sullivan, A. K. (1999). *The Emotional intelligence scale for children*. Unpublished Doctoral Thesis. USA: The Faculty of the Curry School of Education. University of Virginia. www.lib.umi.com/dissertations.
- Şen, B. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının duygusal zekâ düzeyleri ve akran ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tagay, Ö. (2014). Okul öncesi eğitimde çocuğu tanımanın önemi. Alev Önder (Ed.). *Okul öncesi dönemde çocukları değerlendirme ve tanıma teknikleri içinde* (s. 2-8). Ankara: Pegem Akademi.

- Tenenbaum, H. R., Visscher, P., Pons, F. & Harris, P. L. (2004). Emotional understanding in quechua children from an agro-pastoralist village. *International Journal of Behavioral Development*, 28(5), 471-478.
- Türnüklü, A. (2004). Okullarda sosyal ve duygusal öğrenme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 37, 136-152.
- Ulutaş, İ. & Macun, B. (2016). Okul öncesi çocuklarının duygusal zekâsını desteklemede öğretmenin rolü. *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic- (Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu Armağanı)*, 11(14), 951-964.
- Ulutaş, İ. (2005). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının duygusal zekâlarına duygusal zekâ eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulutaş, İ. (2007). Okul öncesi dönemde duygusal zekâ. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 9 (17), 113-126.
- Ulutaş, İ. & Ömeroğlu, E. (2007). The effects of an emotional intelligence education program on the emotional intelligence of children. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(10), 1365-1372.
- Uyar Kurt, A. (2016). *Ebeveyn kaybının duygusal zekâ ve problem çözme becerisi üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Weisinger, H. (1998). *İş yaşamında duygusal zekâ*. (N. Süleymangil, Çev.). İstanbul: MNS.
- Yalnızca Yıldırım, S. (2015). *Lise öğrencilerinin yaşam doyumlarının yordayıcıları olarak anne-baba tutumları ve duygusal zekâ*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yamada-Sunew, E. (2004). *Emotional intelligence in school-aged children: relations to early maternal depression and cognitive functioning*. An Unpublished Doctoral Thesis, USA: University of Washington. www.lib.umi.com/dissertations.
- Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal zekâ ve eğitim açısından doğurguları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 25, 139-146.
- Yurdakavuştu, Y. (2012). *İlköğretim öğrencilerinde duygusal zekâ ve sosyal beceri düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.